

Toome tegija esile¹

Maire Raadik

Eesti Keele Instituudi teadur

Leping on kokkulepe. Et see toimiks, peab iga osaline selgesti aru saama, mis on tema õigused ja mis kohustused. See eeldab muu hulgas, et lepingust on võimalik üheselt välja lugeda, kes mida tohib teha või peab tegema.

Ons asi ka tegelikult nii? Nii toimetajana kui ka allakirjutajana lepinguid lugedes olen sattunud nägema üksjagu tekste, millest jääb vastupidine mulje: tegijat püütakse justkui varjata.

Väljendub see kahel moel: a) tegija ei ole lauses nimetatud või b) on peidetud tegijamäärukses (nn *poolt*-tarindid).

Kui tegija ei ole nimetatud, väljendab tegevust 1) umbisikulises tegumoes öeldis (*makstakse*) või 2) nimisõnatuletis (*tegemine*). *Poolt*-tarindi kujuline tegijamäärus võib 3) laiendada öeldist (*tasutakse tellija poolt*) või olla täiendiks, laiendades 4) kesksõna (*müüja poolt esitatud*) või 5) nimisõnatuletist (*heakskiitmine tellija poolt*).

Seega on meil viis juhtumit, mida tasub lähemalt vaadata.

1) makstakse – tellija maksab

Umbisikulise verbivormi puhul peame tegija määrama konteksti põhjal.

- Lepingu kohaselt tasumisele kuuluvad summad makstakse ülekandega autori arveldusarvele.

On ilmne, et see, kes ülekande teeb, on töö tellija. Teda mängu tuues võiksime sõnastada:

- **Parem:** Tellija kannab summa, mis ta lepingu kohaselt peab autorile maksma, tema arvelduskontole. ~ Tellija kannab autori tasu tema arvelduskontole.

Või teine näide.

- Poolte kokkuleppel allkirjastatakse esimene maksegraafik. Iga kolme kuu möödudes edastab liisinguandja liisinguvõtjale järgmiseks kolmeks kuuks kehtiva maksegraafiku, mida pooled ei allkirjasta.

Eeldades, et lepingusse pannaksegi kirja põhiliselt neid asju, milles pooled on kokku leppinud, ja toetudes järgnevale lausele, kust selgub, et allakirjutajateks on pooled, saame:

- **Parem:** Pooled allkirjastavad esimese maksegraafiku. Iga kolme kuu tagant edastab liisinguandja liisinguvõtjale järgmise kolme kuu maksegraafiku, mida pooled ei allkirjasta.

2) tegemine – klient teeb

Öeldisverbi kõrval saab tegevust edasi anda ka näiteks nimisõnaga (mille aluseks on seesama öeldisverb): *kiitma – kiitmine*. Kumba eelistada? Kui selguse poole pealt vaadata, kaldub kaaluks sageli öeldise poole. Võrdleme: (keegi) *kiidab last, laps kiidab* (kedagi) – *lapse kiitmine*.

Kahest esimesest näitest on kohe selge, kes mida teeb, kuid kolmas, nimisõnafraas *lapse kiitmine*, lubab mõlemat tõlgendust: laps võib olla nii alus (kes kiidab) kui ka sihitis (keda kiidetakse).

Seal, kus *mine*-tuletisega nimisõnafraas ei ole piisavalt selge, on üks võimalus asendada ta kõrvallausega. Õeldise leiame *mine*-tuletisest.

- Tehingute tegemisel välisriigis või välisriigi isikutega võivad kliendiandmed saada kättesaadavaks ka .. välisriigi vastavatele ametiasutustele .. ja nad võivad kliendiandmeid töödelda vastavalt antud riigi õigusele.
- **Parem:** Kui klient teeb tehinguid välisriigis või välisriigi isikuga, võivad tema andmed saada kättesaadavaks ka välisriigi ametiasutustele, kes võivad oma riigi õigusest lähtudes neid andmeid töödelda.

Vaatame edasi.

- Konfidentsiaalse informatsiooni avalikustamine mõistlikus ulatuses on lubatud teabesaaja advokaadile vm õigusnõustajale ning seaduses sätestatud juhtudel.

Kirja pandu põhjal võiks arvata, et avalikustada tohib advokaat vm õigusnõustaja, tõenäolisemalt tohib seda teabesaaja. Lause mõistmist takistab kiil, mis lahutab eeldatavasti kokkukuuluvat fraasi: *konfidentsiaalse informatsiooni avalikustamine teabesaaja advokaadile vm õigusnõustajale*. Toome tegija esile:

- **Parem:** Teabesaajal on lubatud ~ teabesaaja tohib konfidentsiaalset infot avalikustada mõistlikus ulatuses (oma) advokaadile vm õigusnõustajale ning seaduses sätestatud juhtudel.

Kui tegijat nimetavad lepingukirjutajad sageli vastumeelselt, siis vähem tähtsat infot jagavad liigagi lahkelt. Järgmises lauses pole näiteks selge, kas tellija esindaja teeb viidatud ajaks üksnes otsuse või siiski ka tegeliku makse? Ja kes lisab taotlusele aruande?

- Autori taotlusel võib tellija esindaja otsustada autoritasu maksmise enne p-s 4.1 sätestatud autoritasu väljamaksmise tähtpäeva, kuid mitte rohkem kui 50% autoritasust. Esitatud taotlus peab olema põhjendatud ja sellele lisatakse aruanne tehtud tööde kohta.

Eeldades, et rahasaaja seisukohalt on tähtis just makse tegemine, mitte selle otsustamine, ja võttes ka arvesse, et lepingu punktis 4.1 pole tegelikult nimetatud kindlat tähtpäeva, vaid tähtaeg, võime sõnastada lühemalt ja selgemalt:

- **Parem:** Autori taotlusel võib tellija esindaja maksta (~ otsustada maksta) kuni 50% autoritasust välja enne teose heakskiitmist. Autor peab oma taotlusele lisama tehtud tööde aruande.

3) tasutakse tellija poolt – tellija tasub

Lausetes, kus öeldist laiendab *poolt*-tegijamäärus, on otstarbekas tuua tegija määruse positsioonilt aluse kohale.

- Sotsiaalmaks ja tööandja töötuskindlustusmaks tasutakse tellija poolt.

Parem: Tellija tasub sotsiaalmaksu ja tööandja töötuskindlustusmaksu.

- Müüja avaldab ja kinnitab, et .. müüja poolt on kuni käesoleva lepingu sõlmimiseni tasutud kõik maksed, mis on seotud kinnistu valdamise, kasutamise ning omamisega, sealhulgas on tasutud ulatuses, milles maksetähtajad on käesoleva lepingu sõlmimise päevaks saabunud.

Parem: Müüja kinnitab, et .. on tasunud kõik kinnistu valdamise, kasutamise ning omamisega seotud maksed, mille tähtpäev on lepingu sõlmimise päevaks saabunud.

4) müüja poolt esitatud – müüja on esitanud

Selles rühmas on vead kerged tulema. *Poolt*-tarind, mis laiendab *tud-*, *tav-* või *mata*-kesksõna, kuulub nimisõnalise põhja juurde ja sellel võib olla muidki laiendeid. Kui neid saab palju, läheb lugejal raskeks.

Siinse rühma esimeses näites tekib kiusatus ühendada *müüja poolt esitatud* esimese järgneva nimisõnaga, milleks on *maakataster*.

- Ostja esindaja avaldab ja kinnitab, et .. on üle vaadanud kinnistu ning selle olulised osad ja päraldised ja on tutvunud tallemüüja poolt esitatud maakatastris registreeritud kinnistu plaaniga ja on eelnimetatud andmete alusel teadlik maaüksuse suurusest ja piiridest.

Tegelik põhi on kaugemal – *müüja poolt esitatud plaan*. Aitaks koma (*müüja poolt esitatud, maakatastris registreeritud kinnistu plaan*) ja aitab ka kõrvallause, kus aluseks saab senine tegijamäärus:

- **Parem:** Ostja esindaja kinnitab, et .. on üle vaadanud kinnistu ja selle olulised osad ning päraldised ja on tutvunud kinnistu plaaniga, mille müüja on talle esitanud ja mis on maakatastris registreeritud, ja on eelnimetatud andmete alusel teadlik maaüksuse suurusest ja piiridest.

Tegijamäärus nõuab tegevust. Järgmisest näitest pole aga selge, kas *postiasutuse poolt* käib saatmise või tähtimise või mõlema kohta.

- Teade loetakse kätteantuks, kui .. teade on saadetud postiasutuse poolt tähitud kirjaga teise poole poolt näidatud aadressil ja postitamisest on möödunud viis kalendripäeva.

Kui eeldada, et tähtimine on nagunii postiasutuste töö ja teateid saadavad pooled teineteisele ise, võime sõnastada:

- **Parem:** Teade loetakse kätteantuks, kui .. pool on selle tähitud kirjana ~ tähtkirjana saatnud aadressil, mille teine pool on lepingus näidanud, ja postitamisest on möödunud viis kalendripäeva.

Järgmises näites peab lugeja klapitama *poolt*-tarindit järjepannu kolme-nelja sõnaga, mis tegevusele osutavad, et saada kokku õige fraas: kas teabevaldaja poolt *arendamine, läbi viidud, edastatud* või *hoidmine*?

- Lepingus esemeks on teabevaldaja poolt teabesaajale maine- ja turundusstrateegia arendamise eesmärgil läbi viidud intervjuude käigus ja sellega seoses edastatud konfidentsiaalse informatsiooni saladuses hoidmine.

Tõenäoliselt kuuluvad kokku *teabevaldaja poolt ja edastatud*. Kui soovime säilitada määratluse nimisõnalise põhja (lepingu ese on *hoidmine*), on otstarbekas viia osa infot hoopis eraldi lausesse. Kõrvallausete abil toome juurde öeldisverbe ja täpsustame sedakaudu ka tegijaid.

- **Parem:** Lepingu ese on konfidentsiaalse informatsiooni saladuses hoidmine. Konfidentsiaalne on informatsioon, mida teabesaajale on edastanud isikud, keda ta on intervjuerinud teabevaldaja maine- ja turundusstrateegia arendamise eesmärgil ~ käigus.

Ikka ja jälle lähevad kirjutajatel endil asjad segi. Järgmise näite *müüja poolt nõutav* lubab oletada, nagu nõuaks müüja mingeid nõusolekuid.

- Müüja kohustub andma ostjale kõik vajalikud volitused müüja kui kinnisasja omaniku esindamiseks ning müüja kui kinnisasja omaniku poolt nõutavad nõusolekud kinnistu eeltoodud viisil jagamiseks.

Tegelikult nõutakse hoopis müüjalt endalt ehk kaassõna *poolt* asemel tulnuks panna alaltütlev (*müüjalt kui kinnisasja omanikult nõutav nõusolek*). Samas on kontekstist niigi selge, et müüja on kinnisvara omanik, seda korrutada pole mõtet.

- **Parem:** Müüja kohustub andma ostjale volituse esindada teda kui kinnisasja omanikku ning nõusoleku jagada kinnistu eeltoodud viisil.

5) heakskiitmine tellija poolt – tellija on heaks kiitnud

Nagu eespool *mine*-tuletiste puhul tasub siingi nimisõna tagant tegusõna üles otsida: *heakskiitmine – kiidab heaks, on heaks kiitnud*. Tegija tuleb *poolt*-tegijamäärusest (*tellija poolt*) või *poolne*-täiendist (*tellija esindaja poolne*).

- Tellija maksab autorile teose eest kokku 1400 (üks tuhat nelisada) krooni peale teose heakskiitmist tellija poolt, kuid mitte hiljem, kui ühe kuu möödumisel teose heakskiitmisest.

Parem: Tellija maksab autorile teose eest 1400 (üks tuhat nelisada) krooni ühe kuu jooksul alates sellest, kui ta on teose heaks kiitnud.

- Nimetatud summa makstakse välja 30 päeva jooksul ülekandega lepingus näidatud pangaarvele pärast tellija esindaja poolset akti allkirjastamist, võimalusel sama kuu viimasel tööpäeval.

Parem: Summa kantakse töövõtja pangakontole 30 päeva jooksul pärast seda, kui tellija esindaja on akti allkirjastanud. Kui võimalik, tehakse ülekanne sama kuu viimasel tööpäeval.

Tegija nimetamata jätmine või *poolt*-tarindisse peitmine annab mõnel juhul ruumisäästu. Näiteks võib järgmises lauses *poolte poolt* laiendada ühtaegu nii *tud*-kesksõna (*poolte poolt võetud*) kui ka *mine*-tuletist (*poolte poolt täitmine*).

- Käesolev leping jõustub allkirjutamise momendist ja kehtib kuni poolte poolt kõigi lepinguga võetud kohustuste täitmiseni.

Samas ei tule kõrvallausetega põimlause üldse pikem. Muidugi aitab lühemust saavutada ka hoolikas sõnavalik: sõna *käesolev* mahatõmbamine, võõrsõna *momentist* asemel omasõna *hetkel*.

- **Parem:** Leping jõustub allakirjutamise hetkel ja kehtib, kuni pooled on täitnud kõik kohustused, mis lepingust tulenevad.

Kokkuvõtteks. Loomulikult ei saa igas lauses olla tegijat ega pea kõik öeldised olema isikulises tegumoes. Pangem vaid oma tekstides senisest paremini tähele neid kohti, kus tegija esiletoomine loob asjadest selgema pildi.

[1] Aluseks 2007. a õiguskeelepäeval peetud ettekanne „Õigusaktide keel lepingukeele peeglis”. Varem samal teemal: **M. Raadik**, *Poolt-sõna poolt ja vastu*. – Õiguskeel 2007, nr 2, lk 22–30.